

בין מוות למות

הכל יחסי בעולם. גם המוות.

תמהתי על האדישות המוזהבת, שבה התייחסה המדינה כולה — ובראשה אמציה-התיקשורת — לאסון של טביעת חצדה.

עברו 48 שעות עד שהטלוויזיה, הרדיו והעיתונות התעוררו לסיקור מינימלי של אסון זה. גם אז לא יצאו

החרות שלנו, שחירפו את נפשם כדי לגרש מן הארץ את הכובש הבריטי.

סאקיני, גיבור המחזה בית-התה של ירח אוגוסט, אמר כי "פורנוגרפיה היא עניין של גיאוגרפיה". יצירה שהיא תועבה בארץ אחת יכולה להיות כלילת-היופי בארץ אחרת.

הוא הדין לגבי הטרור. אני דוגל עדיין בהגדרה שהמצאתי בשעתה, ושהיתה תרומתי האוטנטית למדעיי המדינה: לוחמיה-החופש הם בצד שלנו, הטרוריסטים הם בצד השני.

החטא ועונשו

השחקן פיטר יוסטינוב, בעל הלשון החדה, מצא הגדרה קולעת מאוד להחלטת ג'ימי קארטר, בשעתה, להחרים את האולימפיאדה במוסקווה.

היא נכונה, כמובן, גם לגבי ההחלטת המקבילה של ישראל.

לדברי יוסטינוב: זה היה כאילו אמרו היוונים לבני טרויה: "מפני שהייתם רעים, לא ניתן לכם את הסוס הטרויאני!"

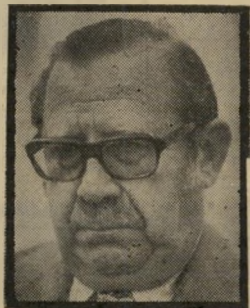
פורצי הרכים

בערב לזיכרו של נתן ילין-מור, מי שהיה מנהיג לח"י ואחר-כך פעיל למען השלום, הגדירוהו כמה מן הדוברים כ"סולל דרך" לשלום.

נגד הגדרה זו התקומם יוסי שריד. מכיוון שבפיקוחותו הרגילה דאג לכך שהוא יהיה הדובר האחרון בכנס, והמנחה היה חברו למערך, לא היתה לי האפשרות להגיב על דבריו. אנסה לעשות זאת כאן.

התיזה של שריד היתה, בערך, כך: אין "סוללים". כל הדיבורים על הסוללים הם דיבריהבל. האנשים שהגו רעיונות, שהטיפו לדרך חדשה, שהסתכנו, שקשרו קשרים ושקיימו מגעים — מעשיהם ראשי-הממשלה, יהיה אשר יהיה, ייפגש עם מנהיגי הצד השני ויחתום על הסכם-שלום. וזהו המעשה היחיד שהוא חשוב. כל מה שקדם לכך אינו חשוב כלל. הייתי מקבל את דברי שריד אילו התכוון לאמר: כך זה יראה בדיעבד. סוללי-הדרך יישכחו. הפוליטיקאי, שיהיה במקום הנכון ברגע ההגשמה, יקצור את כל התהילה. אך שריד התכוון לדברים כפשוטם. וזה, עם כל הכבוד, פשוט מדי.

איך לכנות, למשל, את בנימין זאב הרצל? לפי התיאוריה של שריד, היה הרצל עובר-בשל. מה הוא עשה, בסך הכל, האיש הזה? פנטזיור שכתב כמה ספרים, שהמציא כמה תיאוריות, שקיים כמה מגעים, כל מאמציו עלו בתוהו. כל מגעיו הסתיימו בכישלון. ביום מותו היה בבחינת לאיוצלת גמור — ונדמה לי שהוא גם היה מודע לכך. ליבו נשבר. אם כן, למי מגיעה התיילה? לדויד בן-גוריון, האיש שהיה במקום הנכון ברגע הנכון — בבניין הר יושן של מוסיאון תל-אביב, אפשר להמשיך בתיאוריה מעניינת זו.

ידין-מור

להקים אירגון שנכשל. התקוטט בלי-הרף עם כל מי שהצטרף אליו. מת ככישלון.

ולעומת זאת — ולאדמיר איליץ' אוליאנוב, שלא לדבר על יוסף ויסארינוביץ' דז'וגאשווילי. אנשי-מעשה. ביצועיסטים. היו ועשו. להם התהילה.

כך נוצרת תמונה מעוותת עד כדי גיחוך. בגרמניה אומרים: "כך זה נראה למוריץ הקטן".

לא, בהיסטוריה הדברים מסובכים יותר. מהפכה חבי רתית או מדינת-תנועת-שיחרור לאומית, דרך פוליטית חדשה — כל אלה הן תוצאות של תהליכים ממושכים. בתהליכים אלה יש חשיבות מכרעת להוגיה-הידע, כי הרעיונות מכוננים את האנשים ואת הציבורים (ויסלחו לי המארכסיסטים, אם אינם מסכימים לכך. אבל גם המארכסיזם הוא ניצחון הרוח על החומר, ניצחון הרעיון שעיצב את המציאות).

השלום בין עמים, בייחוד אחרי סיכסוך היסטורי יחיד-במינו כמו הסיכסוך בינינו ובין הפלסטינים — הוא תוצאה של מאמצים ארוכים. כאשר יקום השלום, ניצחון המצלמות את הפוליטיקאי שיחתום על הנייר — גם אם יהיה כדאיניק בעל מישקל-נוצה. או נץ שרדף את פעילי-השלום במשך כל ימי חייו.

אז מה? הקש האחרון שובר את גב הגמל של

אורי אבנרי

מגידרם. הטלוויזיה לא שכרה מטוס מיוחד כדי לצלם את איזור הטביעה ופעולות ההצלה, כפי שהיו עושים האמריקאים או הבריטים אילו טבעה אוניה משלהם.

כמה שונה היתה האווירה, אילו שיכלנו את אותו מיספר האנשים בהתקפת-טרור!

נניח לרגע כי תחת אוניה, שנפלה קורבן לאיתני-הטבע, היה מדובר באוטובוס, שהותקף בכביש-הצפון. בשני המקרים — אותו מיספר האבידות, אך התגובה היתה שונה מאוד-מאוד.

אמצעי-התיקשורת היו יוצאים מכליהם מרוב זעם. נחשול אדיר של תאוות-נקם היה מציף את הארץ כולה. צה"ל היה כובש את רבע לבנון, ואולי את מחציתה. מאות אנשים חפים-מפשע היו נהרגים או נפצעים, מאות בתים היו מושמדים. כמה מפקדים היו משננים לחייליהם, בצאתם לפעולה, כי אליהקמות צועד בראש הגדודים, וכי אל להם לחוס על המרצחים. אחרי המיבצע היה הרמטכ"ל חונן כמה פינטואים, בהתחשב באווירה הכללית שהשתררה בארץ בעיקבות מעשה-הזוועה.

אך לגבי החללים, הוריהם, רעייתיהם, ילדיהם — מה זה משנה, בעצם? האם הם ראויים פחות להשתתפות באבלם, מפני שקיוריהם טבעו במצולות, תחת ליפול בואש כדורים?

ההבדל הגדול

ואם יש הבדל בין מוות למוות, יש גם הבדל בין מעשה למעשה.

מיהו טרוריסט, ומיהו לוחם-חופש?

הנה ראינו בעמוד האש את הרשל גרינשפאן, האיש שרצה באקדה את הדיפלומט הגרמני ארנסט פון-ראט ב-1938. הנאצים ראו בו רוצח שפל וטרוריסט. ואירגנו את ליל-הבדולח כדי לנקום את דמו. אך בעיני כל יהודי בעולם היה גיבור אמיני, צעיר אמיץ שנקם את ניקמת האלפים שנרצחו במחנות-הריכוז ובמרתף-הגסטאפו.

אם כן, מה דעתנו על הצעירים הארמניים, הרוצחים עתה דיפלומטיים תורכיים ברחבי העולם, כדי לנקום את ניקמת הארמנים שנפלו קורבן לשואה דומה, והמדוכאים גם עתה בתורכיה?

כולנו מסכימים שחטיפת-מטוסים, תוך סיכון חייהם של מאות נוסעים חפים-מפשע, היא פשע נתעב. אנו תומכים בכל ליבנו במאמצים הבינלאומיים לשים קץ להשתוללות החוטפים, יהיו מניעיהם כאשר יהיו.

אבל, רגע — מה דינם של יוסף מנדלבליץ וחבריו? הם הלכו לחטוף מטוס סובייטי. כולנו ראינו במעשה זה מיבצע שלא היה רק נועז, אלא גם מוצדק. אם הסובייטים אינם מניחים ליהודים — וביכלל לבני-אדם שחוריי-חופש — לצאת מארצם, אם רצונם למצוא לעצמם מולדת אחרת — מה כי ילינו על מעשה כזה?

מובן שאין כל דמיון בין מעשה כזה — מעשה של לוחמיה-חופש אמיתיים — ובין המעשים השפלים של המחבלים הפלסטיניים, שחטפו מטוסים כדי להשיג את שיחרורם של חבריהם, מחבלים ומרצחים כמוהם, היושבים בכלא בעוון פשעים נגד המימשל הצבאי הישראלי. רק אדם מושחת עד היסוד היה מעז להשוות את אלה ללוחמיה-

המילחמה — אך רק כסיל יאמין כי הקש האחרון הזה הוא שעשה את המלאכה. הטיפה האחרונה המצטרפת למאגר המים הגואים שוברת את הסכר — אך האם יאמין איש כי טיפה אחת יכולה לחולל את הנס?

הפוליטיקאי הוא איש חשוב. בוודאי, הוא דומה לשרברב המתקין את הברז. אך רק צופה שיטחי מאוד ידמה בנפשו כי השרברב הזה הביא את המים. מישוה התקין מערכת של שאיבה, תיכנון ובנה מוביל ארצי, מתח צינורות-אספקה. השרברב הוא, בסך הכל, האחרון בתור.

אכן, נתן ילין-מור היה בין פורצי-הדרכים. אולי יישכת. אולי לא. בהמולת השלום, כאשר יקום, יתכן שאיש לא יזכיר את שמו. אך האם הפירסומה היא אמתי המידה לכל? האם היא עולם ומלואו? בעיני נתן ילין-מור, המעשה היה חשוב מן הפירסום. על כן הערכתיו.

מרטין בובר בקאהיר

לא מכבר פגשתי מכר ותיק על מירקע הטלוויזיה. במבט לחדשות (ואולי היה זה בהשבעה — יומן אירועים?) צולם דרשיח אמריקאי-מצרי שנערך בווישינגטון. לצד בעל-טור אמריקאי ממקורבי רגן, שהיה פרימיטיבי ושחצן עד אין גבול, ושהצליח במהירות-שיא להעליב את כל הנוכחים הערביים, בלט הדובר המצרי, שסיים את דבריו בציטטה מדיברי מארטין בובר. היה זה תחסין בשיר.

כמה חודשים אחרי מילחמת ששת-הימים ישבתי בגניוריק וכתבתי את סיפרי מילחמת היום השביעי. באחד הימים שאלה אותי ידידה, עיתונאית בריטית, אם אני מוכן להיפגש בחשאי עם שני פקידים מצריים בכירים, מאנשי הליגה הערבית, שהיו רוצים להכירני.

חשבתי כהרף-עין. פגישה כזאת יכולה להיות עבירה חמורה על חוק ביטחון-המדינה. מגע עם סוכן זר. ריגול חמור. 14 שנות-מאסר.

הסכמתי בהתלהבות.

נפגשנו בוויילא, בדירתה של העיתונאית ובעלה הסופר. אחד משני הערבים הציג את עצמו כפקיד בכיר במשרד-החוץ המצרי, תחסין בשיר.

הוקסמתי מייד עליידי גישתו המפוכחת של האיש לסיכסוך הישראלי-ערבי. דיברנו במשך שעות. הסברתי לו את גישתי לגבי הפיתרון. הוא הסביר את בעיות המדיניות המצריות. נוצרה תיקשורת אינטלקטוראלית שאינה תדירה בין שני אנשים, ועל אחת כמה וכמה כשהם באים מארצות אויבות. המרחק בין תלי אביב לקאהיר היה אז כ- מרחק בין כדור-הארץ ו- מאדים.

מאז נפגשנו לא פעם. למדתי ממנו הרבה מאוד על העולם הערבי, ואני מקווה שלמד גם משהו ממני על המנטליות הישראלית. המניעים המודעים והבלתי-מודעים שלנו, בעיותינו ומכאובינו.

(במרוצת השנים נשאלתי לא פעם, עליידי קוראים ספקנים, מדוע זה הערכותינו על המתרחש בעולם הערבי שונות בצורה כה חותכת מן הערכות של המומחים בממשלתנו ובמכללותינו. אני מעז לומר כי כל הערכותינו הוכחו כנכונות, ללא יוצא-מהכלל, וכי כימעט כל ההערכות של המומחים הוכחו ככוזבות, כימעט ללא יוצא-מנהל. לא יכולנו לפסס את ההסבר — פגישות התכופות והסודיות עם אישים מארצות ערביות שונות, שמשם שאבתי הבנה וידע על התרחש.)

תחסין הפך, כמדומני, גדול המומחים לענייני ישראל בקאהיר, מבחינת ההבנה היסודית של התהליכים העמוקים יותר במדינתנו. עצמו השקולה נשלמה, בלי ספק, כאשר התקבלו החלטות. במשך זמן-מה היה מקורב מאוד לאנזור אל-סאדאת וכיהן כדוברו. איני יודע אם שיחותינו השפיעו על מאורעות.

כשבאתי לראשונה לקאהיר, מיהרתי, כמובן, אליו. היה זה כאילו התגשם חלום. ישבנו בקומה העשירית של משרד-החוץ (לא הארמון המפואר בכיכר-השיחרור, שבו יושב בוטרוס בורוס-ע'אלי, אלא בניין-העבודה בצד השני של הנילוס) ודיברנו על נושאים כגון תפיסת האוטונומיה של זאב ז'בוטינסקי לפי תוכנית הלסינגפורס. המגמות בבית-המלוכה הסעודי, רמת-הגלגל על פי מפת ארץ-ישראל שבראשו של מנחם בגין, העחסים בין יהודים וערבים בימי מרד-המכבים. וגם על תורת מארטין בובר.

אין הרבה אנשים כמו תחסין בשיר בשרות-החוץ הישראלי. יעקוב הרצוג המנוח היה כזה — אינטלקטואל, דיפלומט, הוגה-ידעות. אם יש כאלה במשרד-הירושלמי כיום, הייתי רוצה להכיר אותם.

בשיר